

TRIAL OF A METHOD IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE BİR YÖNTEM
DENEMESİ¹**

Ali TAŞTEKİN²

ABSTRACT

The importance of activities to teach Turkish as a foreign language has increased recently. This training is given in Turkey and in many foreign countries, civil and military institutions, as well. The quality of the Turkish education given to foreign military personnel in the schools and associations within the Turkish armed forces is quite high. In the obtaining of this quality, besides the qualified methods and techniques, technology-based teaching materials have also significant effects. The method we named "Visual Sentence Method" was shaped in the light of years of experience. This teaching method is very effective tool in the teaching of Turkish language to the adult foreigners who are non-native speakers. Because, by means of this technique an useful opportunity is exhibited to the great variety of student scale. In addition, this method, which allows to developed four language skills, can be easily used in the class consisted of different level of students. Teaching of Turkish language to the foreigners in Turkey should not be "Teaching of Turkish as a Foreign Language", instead "Teaching of Turkish to the Persons non Native Speaker". Because, Turkish is not a foreign language in Turkey. This activity should be assessed as "on-site language training" foreigners. Without Common communication tools, it is too hard to maintain a standard programmed. In The classes/departments which includes such students having different types of levels for participation, models of induction or deduction actually snatch the attention of some students from the lesson so that teaching activities are carried out according to the mediocre levels. However, the 'visual method of sentence', starting from the sentence, brings two-way knowledge and skills (both induction and deduction). By this way, it can be possible to keep the students' attention always alive.

Keywords: visual, sentence, method, foreign, language.

ÖZET

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi faaliyetinin önemi son zamanlarda artmıştır. Bu eğitim, Türkiye'de ve pek çok yabancı ülkede sivil ve askerî kurumlarda verilmektedir. Türk Silahlı kuvvetleri bünyesindeki okul ve kurumlarda yabancı askerî personele verilen Türkçe eğitiminin kalitesi bir hayli yüksektir. Bu kalitenin elde edilmesinde, uygulanan yöntem ve tekniklerin nitelikli olmasının yanında, üretilen teknoloji tabanlı öğretim materyallerinin de etkisi olmuştur. "Görsel Cümle Yöntemi" adını verdiğimiz yöntem, yıllarca süren tecrübelerin ışığında şekillenmiştir. Bu yöntem, ana dili Türkçe olmayan yetişkin yabancılara Türkçe öğretiminde çok etkili bir araçtır. Çünkü bu teknik; her yaş ve seviyeden öğrencinin yararlanabileceği, sıkılmadan dersi takip edebileceği bir ortam sunulmaktadır. Ayrıca dört dil becerisini de geliştirmeye imkân veren bu yöntem, farklı hazır bulunuşluk düzeyindeki öğrencilerden meydana gelen dersliklerde kolayca kullanılabilir. Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimini adı; "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi" değil, "Ana Dili Türkçe Olmayanlara Türkçe Öğretimi" olmalıdır. Zira Türkiye'de Türkçe yabancı dil değildir. Bu etkinlik, yabancılar için "yerinde dil eğitimi" kapsamında değerlendirilmelidir. Ortak iletişim aracı olmadan, ölçünlü bir program sürdürmek çok zordur. Hazır bulunuşluk düzeyleri çok farklı öğrencilerden oluşan sınıf/kısımlarda tümevarım ve tümdengelim modelleri öğrencilerin bir kısmını dersten koparmakta, öğretim etkinliği vasat düzeye göre yürütülmektedir. Oysa "Görsel Cümle Yöntemi"nde, cümleden başlayarak iki yönlü (hem tümevarım hem de tümdengelim) bilgi ve beceri kazandırıldığından, tüm öğrencilerin ilgisini canlı tutmak mümkün olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Görsel, cümle, yöntem, yabancı, dil.

¹ "Bu çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi tarafından düzenlenen "Bu çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi tarafından düzenlenen "1. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu'nda" sözlü bildiri olarak sunulmuştur."

² İstanbul Arel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı. E-posta: alitastekin@arel.edu.tr

1. GİRİŞ

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi etkinliği, Türkiye ve pek çok yabancı ülkedeki resmî ve özel kurumlarda; muhtelif amaç, kapsam ve yöntemlerle yürütülmektedir. Bilgisayar teknolojisinin gelişmesine paralel olarak Genel Ağ'da da Türkçe öğreten sitelerin sayısı giderek artmaktadır. Ayrıca kitap, bildiri, makale vb. doküman bilgi ve örnekleri ile Türkçe öğretim sitelerinin adreslerini içeren <http://www.dilbilimi.net/> gibi siteler Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine katkı sunmaktadır.

Sivil, resmî ve özel kurumların yanı sıra, Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) muhtelif kurumlarında askerî eğitim almak üzere ülkemize gelen Misafir Askerî Personel'e (MAP) Türkçe öğretilmektedir. Ayrıca yurt dışında TSK'nin desteğiyle açılan bazı dost ve müttefik ülkelerdeki Türkçe lisan dershanelerinde³ de ilgili ülkenin askerî personeline Türkçe eğitimi verilmektedir.

Ana dili Türkçe olmayanlara Türkçe öğretiminin tarihini, 11. yüzyıldaki Kaşgarlı Mahmud'un Divân-ı Lügâti't-Türk'ü ile başlatabiliriz. 15. yüzyılda Ali Şir Nevaî; Muhakemetü'l-Lügateyn adlı eseriyle, Türk gençlerine Türkçenin güzelliklerini anlatmıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yazılan manzum ve mensur sözlükler yabancıların Türkçe öğrenmesine katkı sağlamıştır. Türk kökenli olmayan Osmanlı tebaasından kişilere Arapça, Farsçanın yanında Türkçe öğretilmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir. Türkçenin yabancılarla öğretimiyle ilgili bilinen ilk kaynaklar sözlük ve dil bilgisi ağırlıklıdır.

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra Türkçenin yurt içinde ve yurt dışında öğretimine gereken önemin verilmesi Atatürk'ün önderliğinde başlamıştır. Kültürel ve ekonomik gelişmeye paralel olarak yabancıların Türkçeye ilgisinin arttığı, Türkçe öğreten resmi ve özel kurumların nitelik ve nicelik bakımından daha iyi düzeylere ulaştığı gözlenmektedir.

"Dünyada halen üç bin dil konuşulmaktadır. Bu üç bin dil arasında, Türkçe, kendilerine "Türk" diyenler yani Türkler farkında olmasa bile, ilk beş sırayı alanlardan biri olup, konuşma dili olarak Çince ve İngilizceden sonra gelmekte, Rusça ve İspanyolca ile atbaşı gitmektedir. Bugün Türkçenin şu veya bu lehçesini, ana dili veya ikinci bir dil olarak konuşan 150 milyondan fazla insanın 120 milyon kadarı kendilerinin Türk asıllı olduğunu bilmektedir." ifadesi bir kongrede dile getirilmiştir.(Gemalmaz, 1979) 1979'dan 2015'e kadar geçen sürede dünyada Türkçe konuşan insan sayısının arttığı ve Türkçenin konuşulduğu coğrafi alanın genişlediği muhakkaktır.

Kara Kuvvetleri Lisan Okulu Komutanlığında 1982 yılından Haziran 2009'a kadar, toplam 40 ayrı ülkeden 2190 MAP'a Türkçe öğretilmiştir. 2015 yılı itibariyle ülke sayısı elli ve kursiyer sayısı 3000 kişi dolaylarındadır. Bu kurslarda; öğrenci merkezli modeller, soru-cevap tekniği ve karma yöntemler kullanılmaktadır. Gün geçtikçe yabancı askerî personel arasında Türkçe öğrenme istek ve ihtiyacı artmaktadır.

Eğitim yöntemlerinin başarısı; kursiyerlerin ders dışı zamanlarda nasıl çalıştıkları, hangi araç ve gereçleri ne oranda kullandıkları, ders öncesi ve sonrası hangi hazırlık ve tekrarları yaptıklarına; kısacası kursiyerlerin istek ve çabalarına bağlıdır. Ancak elektronik tabanlı eğitim araçlarının öğrenici motivasyonunu artırdığı gözlenmektedir.

³ Eylül 2012 itibariyle 18 ülkede 23 Türkçe lisan dershanesi mevcuttur.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Bir Yöntem Denemesi

Verimli ders çalışmada amaçların ve önceliklerin belirlenmesi, zaman planı, çalışma planı ile yaşantının programlanması en önemli adımlardır. Çünkü % 100 öğrenilen bir bilginin; 20 dakika içinde % 50'sini, 60 dakika içinde % 70'ini, 24 saatte ise % 80'ini unutuyoruz. Dil öğrenmede tekrar çok önemlidir. Unutmamak için aşağıdaki tabloda verilen zaman ve tekrar süreleri dikkate alınmalıdır: (Komisyon, 2009)

Geçen Zaman	Yapılacak Tekrar	Bilginin Hafızada Kalma Süresi
1 saat sonra	10 dakika	1 gün
1 günün sonunda	5 dakika	1 hafta
1 hafta sonra	10 dakika	1 ay
1 ay sonra	5 dakika	Uzun süreli bellek

Her ne kadar başarıda; öğrencinin başarıya odaklanması ve çalışması çok önemli ise de özellikle yabancı yetişkinlere Türkçe öğretmede, yönetici ve öğretmenlerin tutum ve davranışları daha önemlidir. Ülkelerinden seçimle gönderilen ve bir amaca yönelik olarak bilinçli bir tercihin fedakârlığına ve çeşitli zorluklarına gönüllü katlanan kursiyerlerin dersten çok, ders dışı gözlem ve kazanımları öğretim etkinliğinin en hassas dilimini oluşturmaktadır. Ders dışında görsel dokümanların kullanılması, kursiyerlerin derste öğrendiklerini pekiştirmesi açısından çok önemlidir. Derslerde görsel materyal kullanmanın ise öğrenmenin kalitesini artıracığı muhakkaktır.

Animasyonların görsel ve işitsel olarak öğrenciye hitap ettiği göz önüne alındığında öğrencilerin derse karşı motivasyonlarının sadece ders kitaplarının kullanıldığı derslere oranla daha yüksek olacağı ve derse karşı daha olumlu tutum sergileyebilecekleri ifade edilebilir. (Yılmaz ve Talas, 2015: 125).

Kursiyerler doğal ortamda Türkçe öğrenirken aynı zamanda Türk insanının, kendi şahsında ülkesine ve değerlerine bakışını ve tavrını ders dışı gözlemlerine göre algılamakta, buna göre de Türkiye hakkında yargılar edinmektedir.

Türkiye'deki kurslarda Türk kültürünü yakından tanıyacak olan MAP'ın kurs süresince edineceği iletişim aracı, yani Türkçe; irtibat kuracağı yönetici, öğretmen ve diğer vatandaşlar sayesinde Türk insanının hakkını gerektiğinde yurt dışında koruyacak ve Türk imajının doğru tanınmasını sağlayacak en etkili silah olacağı gibi; bilinçsizce davranan TSK personeli veya sivil vatandaşlar yüzünden, tam tersi de olabilir. Bu nedenle, MAP'la ilgilenmek, dostluklar kurmak ve mihmandarlık faaliyetinde bulunmak hayatî öneme sahiptir. Aynı durum Türkiye'de kurs gören sivil yabancı öğrenciler için de geçerlidir.

Ana Dili Türkçe Olmayan Yetişkinlere Türkçe Öğretimi (ADTOYTÖ) Nasıl Olmalıdır?

Ana Dili Türkçe Olmayan Yetişkinlere Türkçe Öğretimi etkinliğinde; gramer odaklı yöntemler yerine, dil bilgisini hissettirmeden veren teknikleri tercih etmemizin; farklı ülkelerden gelen ve farklı dil bilgi ve becerisi olan yetişkinlere Türkçe öğretirken, tüm insanlığın ortak dili sayılan resim ve şekillerin gücünden yararlanmamızın faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca Türkçe öğretirken, Türk alfabesini bilmeyenlere, yazı dilinin en küçük birimi olan harfleri resimlerle kavratmamızın; kelime ezberletmek yerine, kelime anlam ve şekil bilgisini cümle içinde vermemizin; her aşamada dilin yargı bildiren temel unsuru olan cümleyi esas

almamızın ve Türkçedeki zaman ve kişi durumlarını cümlede belletmemizin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Cümleleri öğretirken sırasıyla; önce cümleyi doğru okumayı, okuduğu cümleyi doğru anlamayı, aynı cümleyi doğru ifade etmeyi (önce sözlü, sonra yazılı olarak), cümlenin yapısını çözümlmeyi sonra da benzer cümleler üretmeyi öğretmemizin; vurgu, tonlama ve yazım kurallarını cümle ile birlikte kavratmamızın yararlı olduğu değerlendirilmektedir.

ADTOYTÖ'de "Görsel Cümle Yöntemi" adını verdiğimiz öğretim biçiminin, hiç Türkçe bilmeyen kursiyerlerin bile kısa sürede günlük ihtiyaçlarını Türkçe konuşarak/yazarak giderecek düzeye gelmesine imkân verdiği gözlenmiştir.

Görsel ve işitsel araçların yabancı dil eğitiminde kullanılması öğrenmeyi daha etkin hale getirebilir. Öğrencinin derse ilgisini arttırabilir. Sözcüklerin anlamını gerçekten anlamaksızın kullanmayı azaltabilir. Sınıf ortamının oluşmasına katkı sağlayabilir. Görsel araçlar sözcüklerin, cümlelerin ve kavramların anlaşılabilirliğini arttırmaktadır. İşitsel araçlar ise dil alışkanlığı ve tekrar alıştırmalarının yapılmasında yardımcı olmaktadır. Yabancı dil öğretim etkinliklerinde bir resim bin sözcük değerindedir (Demirel, 2008: 30).

Aralarında ortak iletişim dili bulunmayan kursiyer/öğrencilerden oluşan sınıf/kısımlarda⁴, dil öğretmenin güçlüğüne bir de kültür, yaş, ırk, cinsiyet, meslek, ülke vb. farklılıklar eklendiğinde işin önemi ve zorluğu bir kat daha artmaktadır. Böyle ders ortamlarında etkili iletişim aracı, beden dili ve evrensel dil kabul edilen resim ve şekiller olmaktadır.

Yetişkin yabancılarla Türkçe öğretilirken kullanılan her yöntem, öğrenme işlevinin niteliğini belli ölçülerde etkiler. Eğitim sürecinde yöntemin niteliğinden çok, tekniğin nasıl kullanıldığı önemlidir. Ustalık veya uzmanlık, araçların kullanım biçiminde ve sistemin ihtiyaçları ile kişi ya da kurum amaçlarının gerekleri arasında sağlanan uygun durum ve davranışlarda ortaya çıkar.

Yabancılarla Türkçe öğretirken asıl amaç, kursiyerlerin dil kullanma becerisini geliştirmekten ziyade Türkçe sayesinde hedef kitleye Türkçe bir tutum ve davranışı tanıtmak, benimsetmek ve farklı insanlar arasında hem duygusal hem de davranışsal ortaklıklar kurarak kültürel etkileşim sağlamaktır. Dil öğretimi, bu anlamda bir araç edinme yoludur. Türkçe; söz dizimi, tarihî derinliği, kültürel zenginliği, kelime hazinesi ve matematiksel bir şekil/anlam bütünlüğü ile mükemmel bir iletişim aracıdır.

Farklı ana dili ve kültürüne sahip öğrencilerden oluşan dersliklerde, öğretmene büyük iş düşmektedir. Ortak iletişim aracı olmadan, ölçünlü bir program sürdürmek çok zordur. Hazır bulunuşluk düzeyleri çok farklı öğrencilerden oluşan sınıf/kısımlarda tümevarım ve tümdengelim modelleri öğrencilerin bir kısmını dersten koparmakta, öğretim etkinliği vasat düzeye göre yürütülmektedir. Oysa "Görsel Cümle Yöntemi"nde, cümleden başlayarak iki yönlü (hem tümevarım hem de tümdengelim) bilgi ve beceri kazandırıldığından, tüm öğrencilerin ilgisini canlı tutmak mümkün olmaktadır. Cümlenin şekil ve anlamı incelenirken, hem kelimedenden heceye ve harfe varan bir öğrenme yönü (tümdengelim) izlenmekte hem de cümlelerden paragrafa ve metne doğru gelişen bir öğrenme istikameti (tümevarım) takip edilmektedir. Bu nedenle, görsel cümle yönteminde, öğrencilerin tamamı etkinliğe aktif olarak katılmaktadır.

⁴ Askerî okul ve eğitim kurumlarında "kısım", "şube" anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca "sınıf" kelimesi, sivil okullardaki anlamının yanında "brans" yerine de kullanılmaktadır.(örneğin; Piyade sınıfı, Öğretmen sınıfı vb.)

Anlatımın yargı bildiren anlamlı en küçük birimi olan cümleyi, görsel hâle getirmek; mesajın kodlanması ve doğru algılanmasına, karmaşık ifadelerin basit hâle getirilmesi ile kolay öğrenilmesine ve sınıf/kısım içindeki eğitim ortamının ilgi çekici olmasına imkân vermektedir.

Görsel Cümle Yönteminin Ana Hatları

Faraziyeler

Kursiyerlerin (öğrenci) tamamının yetişkin, bir ders saatinin 45 dakika, sınıf/kısım oturma düzeninin U biçiminde olduğu düşünülmüştür. Tüm kursiyerlerin hem birbiriyle hem de öğretmenle göz teması sağlayabildiği, tahtayı da görebildiği, kısımda 8 kursiyerin bulunduğu ve kursiyerlerin Türk alfabesini bildiği var sayılmıştır. Ayrıca gereken eğitim araç ve gereçlerinin (yazı tahtası, silgi, tahta kalemi vb.) var olduğu, haftalık programın önceden kursiyerlere verildiği, işlenecek konunun kursiyerler tarafından bilindiği farz ve kabul edilmiştir.

Dersin İşlenişi

Giriş (3') Öğretmen; kursiyerleri selamladıktan sonra, masasına geçer. Kursiyerlerle göz teması sağlayarak, sıcak bir iletişim kurduktan sonra derste işlenecek konuyu hatırlatır ve kitaptaki sayfa numarasını belirtir. Ders kitabındaki konuyu kursiyerlerin sessizce okumalarını ister. Ders defterini imzalar, yoklamayı alır ve tahtayı derse hazır hâle getirir.

Etkileme (2') Bir önceki derste işlenen konu sorularak, kursiyerlerin hafızası harekete geçirilir. İşlenecek konuyla ilgili hatırlatmalar yapılır.

Metin Çözümleme Aşamaları (80')

Öğretmen metni bir kez sesli okur. Kursiyerler kitaptan takip ederler (Başlangıç düzeyinde, öğretmen metni parçalı okuyarak kursiyerlere topluca tekrar ettirebilir.).

Her kursiyer sırayla bir cümleyi sesli okur. Diğer kursiyerler kitaptan takip ederler. Kursiyerler sesli okudukları cümleyi, birkaç kez sessizce okuyarak tekrar ederler. Kursiyerler kendi cümlelerini sözlük yardımıyla anlamaya çalışıp öğrenirken, öğretmen cümleleri sırasıyla küçük resim ve şekillerle tahtada görselleştirir.

Ders kitapları kapatılır. Her kursiyer kendi cümlesini hatırlamaya çalışır, tahtadaki şekil ve imgelerden yararlanır. İlk cümleyi kitaptan sesli okuyan kursiyer, bu kez tahtadaki imgeler yardımıyla cümleyi sesli tekrarlar. Öğretmen doğru telaffuz için yardımcı olur.

Öğretmen bu cümleyi kimin tekrar edebileceğini sorarak diğer kursiyerlerin de seslendirmesini sağlar. Destekleyici, irdeleyici soru, işaret, söz ve davranışlarla tüm kursiyerlerin bu cümleyi seslendirmesini temin eder. Öğretmen cümlede anlaşılmayan bir kelime ve anlatım biçimi olup olmadığını sorar. Anlaşılmayan kavram ve anlatım biçimleri eski bilgiler hatırlatılarak açıklanır. Cümlede, yeni dil bilgisi kuralı varsa öğretilir. Söyleniş zor kelime ve kelime grupları, topluca seslendirilerek tekrar edilir.

İlk cümle kavratıldıktan sonra ikinci cümle de aynı şekilde öğretilir. İlk iki cümleyi birlikte kimin seslendireceği sorulur ve parmak kaldıran ya da kaldırmayanlar arasından seçilen kursiyerlere cümleler söylenir. İki cümleyi de doğru söyleyen kursiyer, öğretmen ve kursiyerlerce alkışlanır. Her kursiyerin bunu başaracağı hissi verilir ve en çekingen kursiyere dahi bu cümleler söylenilerek, personel alkışlatılır.

Üçüncü cümle ve diğerleri de aynı yöntemle öğretilerek her yeni cümleden sonra öğrenilen tüm cümleler bazı kursiyerlere söylenir ve alkışlatılır. Tüm cümlelerin seslendirilmesi ve

anlaşılması sağlandıktan sonra; cümlelerin öğeleri, zaman ve kişileri değiştirilerek aynı kalıpta yeni cümleler kurdurulur.

Metindeki cümlelerin kitaba bakmadan deftere yazılması istenir. Yazılan cümlelerin doğru ve yanlış biçimleri kitaplar açılarak kontrol ettirilir. Kırmızı kalemle, yanlışların doğrusu yazdırılır ve öğretmen tarafından kontrol edilir.

Tahtadan simgeler ve şekiller sırayla silinerek ilk cümle tekrar ettirilir. Sırayla tüm cümleler, sembol ve şekiller olmadan söylenir; tümünü veya bir kısmını söyleyebilenler alkışlanır.

Sonuç ve Değerlendirme (5')

Metinle ilgili anlaşılmayan bir şey olup olmadığı sorulur ve kursiyerlere, cümlelerin dersten sonra tekrar edilmesi önerilir. Örnek metinde incelenen konuyla ilgili, kursiyeri metne dâhil eden yazma ödevi verilir. Sonraki ilk derste, ödevler kontrol edilerek paraflanır. Birkaç örnek okutulur.

Diğer Hususlar

Cümle okuma sırası zaman zaman değiştirilmeli, her derste ilk cümleyi aynı kursiyerin okuması yerine, okuma sırası bazen sondan da başlatılmalıdır. Öğretilen cümleler, sonraki derslerde yeri geldikçe hatırlatılmalı ve tekrar ettirilmelidir. Varsa konuyla ilgili görsel ve işitsel doküman izletilmeli, dinletilmelidir.

Asla kursiyerlerin yanlışına gülünmemeli ve yanlış anlaşılacak söz ve davranışlara izin verilmemelidir. Özellikle karma sınıf/kısımlarda ana dili aynı olan kursiyerler yan yana oturtulmamalı, ancak derslerde ana dili imkânlarından da gerektiğinde yararlanılmalıdır.

Tahtaya çizilecek şekil ve resimlerin evrensel çağrışım ve ortak anlam içerenlerden seçilmesine dikkat edilmeli; ulusal ve dinsel değerleri aşağılayan söz ve davranışlar ile argo, müstehcen vb. ifadelerden uzak durulmalıdır.

Genel dil öğretiminde asıl amacın hedef dilde konuşma ve yazma becerisi kazandırmak olduğu unutulmamalı, dersler gramer ezberine boğulmamalıdır.

Kısımda akıllı tahta, televizyon, bilgisayar, yansıtıcı, ses ve görüntü kayıt cihazı vb. aygıtlar bulunmalı ve bu araçlardan derslerde yararlanılmalıdır.

İşlenecek metinler; biçim ve konu bakımından basitten karmaşığa, görünenden görünmeyene, evrenselden fizikötesine, genelden özele vb. sıralanmış olmalıdır. Fıkra, şiir, bilmece, atasözü ve öykü türlerinden metin seçiminde yararlanılmalıdır.

İlk konularda kullanılan metinlerdeki kelimelerin güncel iletişimde sık geçen kelimelerden olmasına dikkat edilmeli; hedef dille ana dildeki ortak kelimelerden her fırsatta yararlanılmalıdır. Ayrıca kursiyerlerin, ders dışında kendi aralarında Türkçe konuşmaları teşvik edilmelidir.

ÖRNEK BİR DERSİN İŞLENİŞ AŞAMALARI

Konu Türkiye’de Dört Mevsim.

Metin *“Türkiye’de bir yılda dört mevsimi de yaşıyoruz. İlkbahar, yaz, sonbahar ve kış. İnsanlar genellikle yazın denizlere, kışın dağlara gidiyorlar. İlkbaharda ağaçlar çiçek açıyor ve havalar ısınıyor. Çok soğuk ve çok sıcak olmuyor. Yazın ise Antalya, Bodrum ve Kuşadası gibi yerler çok sıcak ve nemli oluyor. Sonbaharda yapraklar dökülüyor ve yavaş yavaş hava soğuyor. Sonbaharda Abant ve Yedigöller çok harika oluyor. Kapadokya ise her mevsim çok güzel.”* (Komisyon, 2002, s.13)

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Bir Yöntem Denemesi

Etkileme Son derste neler öğrendiniz? (Alınan cevaplardan sonra) Bu derste mevsimleri öğreneceğiz. Şimdi hangi mevsimdeyiz? Ülkenizde kaç mevsim var? (vb. dikkat çekici sorular sorulabilir.)

Metin Çözümleme Aşamaları

Aşama 1: Arkadaşlar; kitabınızın 27. sayfasında yer alan “Türkiye’de Dört Mevsim” adlı metni okuyorum, dikkatlice dinleyiniz, kitaptan takip ediniz (Okuma hızı kısmın seviyesine uygun olmalıdır. Temel kursta, öğretmen metni parçalı okuyarak kursiyerlere topluca tekrar ettirebilir.).

Aşama 2: Şimdi her cümleyi bir arkadaşımız okuyacak. (Bir kursiyer gösterilerek) Birinci cümleyi siz okuyun lütfen. (Her cümleden sonra, bir sonraki cümleyi kimin okuyacağı belirtilir. Bütün cümleler bu şekilde okunur.)

Aşama 3: Sesli okuduğunuz cümleyi şimdi de içinizden okuyarak yeterince tekrar ediniz. Bilmediğiniz kelime ve kavramları sözlükten bulunuz. Sözlükte yoksa bana sorabilirsiniz. (Bu sırada öğretmen, cümleleri tahtaya resim ve imgelerle yazar/yansıtır.)

Örneğin 1. cümle için, küçük bir Türkiye haritası çizilir. Rakamla “bir” yazılır. “Yıl” için yatay bir çizgi çizilerek üzerine 12 ayı simgeleyen işaretler konur. Her dört ay bir grup yapılarak mevsimler sembolleştirilir. İlkbahar için dalları çiçekli bir ağaç, yaz için dalları meyveli bir ağaç, sonbahar için yaprakları dökülen ağaç, kış için de kardan adam resmi çizilebilir.

Diğer cümleler için de yazı tahtasında basit çizgilerle ve kısaltmalarla imgeler oluşturulmalıdır. Bu resim ve imgeler, dersten önce hazırlanarak yansıtıcıyla (tepegöz, slâyt, barko vb) perdeye ya da yazı tahtasına yansıtılabilir.

Aşama 4: Lütfen ders kitaplarınızı kapatınız. Tahtadaki imge ve resimleri çözmeye çalışınız. (Yaklaşık iki dakika süre verilir.)

Aşama 5: Birinci cümleyi siz seslendirir misiniz? (Bu cümleyi, kitaptan sesli okuyan kursiyer seslendirir. Diğer kursiyerler de duydukları cümleyi tahtadaki imgeler yardımıyla çözümlyerek tekrar ederler. Yapılan telaffuz hataları öğretmen tarafından düzeltilir. Vurgu ve tonlamalara dikkat edilir.)

Aşama 6: (Öğretmen, tarayıcı sorularla eksik bilgileri tespit eder ve öğrenilmiş önceki bilgi ve beceriler yardımıyla eksikleri tamamlar.) Niçin “Türkiye’de” deniliyor da “Türkiye’te” denilmiyor? “Yıl” sözcüğü neden “da” ekini alıyor? (vb. irdeleyici ve destekleyici sorularla bilgiler pekiştirilir ve cümlede geçen yeni dil bilgisi kuralı varsa öğretilir, odaklayıcı sorularla konu kavratılır.)

Şimdi, “yaşıyoruz” sözcüğünü birlikte tekrar edelim. (Söylenişi zor kelime ve kelime grupları topluca kısma tekrar ettirilir. Her kursiyerin, cümlede geçen tüm kelimeleri doğru söyleyebilmesi sağlanır.)

Aşama 7: Şimdi de ikinci cümleyi kitaptan okuyan arkadaşınızı dinleyelim. Bnb. Hakmel, okuyun lütfen. (Birinci cümlede yapılan işlemler, ikinci cümle için de aynen tekrar edilir. Metinde karşılıklı konuşma varsa kursiyerlere rol verilerek konuşturulur. Gerekirse kursiyerler tahtaya çıkarılarak ayakta rolleri icra ettirilir.)

Aşama 8: İlk iki cümleyi birlikte kim seslendirecek? (Parmak kaldıran ya da kaldırmayanlar arasından seçilen kursiyerlere cümleler söylenir. İki cümleyi de doğru söyleyen kursiyer, öğretmen ve kursiyerlerce alkışlanır. Her kursiyerin bunu başaracağı hissi verilir ve en

çekingen kursiyere dahi bu cümleler söylenilerek, personel alkışlatılır.) Cümleyi doğru kurduysanız, teşekkür ederim.

Aşama 9: (Üçüncü cümle ve diğerleri de aynı yöntemle öğretilerek her yeni cümleden sonra öğrenilen tüm cümleler bazı kursiyerlere söylenir ve söyleyebilenler kursiyerler ve öğretmen tarafından alkışlanır.)

Aşama 10: (Tüm cümlelerin seslendirilmesi ve anlaşılması sağlandıktan sonra, cümlelerin öğeleri, zaman ve kişileri değiştirilerek aynı kalıpta yeni cümleler kurdurulur.)

Örneğin; örnek metindeki birinci cümlede, “Türkiye” yerine kursiyerlerin kendi ülkelerini ve ülkelerindeki mevsim özelliklerini ifade etmeleri istenebilir. Diğer cümlelerde de isim, sıfat, eylem, zaman ve kişiler değiştirilerek yeni cümleler kurdurulmalıdır.

Aşama 11: Metindeki cümleleri, kitaba bakmadan deftere yazınız. (Yeterli yazma süresi verildikten sonra, yazılan cümlelerin doğru ve yanlış biçimleri kitaplar açılarak kontrol ettirilir. Kırmızı kalemle, yapılan yanlışların doğrusu yazdırılır ve öğretmen tarafından kontrol edilir.)

Aşama 12: (Tahtadan simgeler ve şekiller sırayla silinerek ilk cümle tekrar ettirilir.) Şimdi, birinci cümleyi kim söyleyecek? (Sırayla tüm cümleler, sembol ve şekiller olmadan söylenir; tümünü veya bir kısmını söyleyebilenler alkışlanır.) Arkadaşımızı birlikte alkışlayalım. Çok güzel seslendirdi.

Dersin Sonucu ve Değerlendirme

Derste incelediğimiz metinle ilgili sorusu olan var mı? “Mevsim” ile ilgili temel kelimeleri öğrendiniz. Bu cümleleri, dersten sonra tekrar ederseniz unutmazsınız.

Bu derste, yazılı bir metni önce okudunuz, sonra imgeler yardımıyla seslendirdiniz. Daha sonra da öğrendiğiniz cümleleri yazdınız ve kontrol ettiniz. Yanlışlarınızı düzelterek, aynı konuda benzer cümleler yazmayı öğrendiniz. Şimdi, öğrendiklerinizi daha iyi kavramanız için ödev vermek istiyorum.

Ödev Ülkenizdeki iklim ve mevsimleri anlatan sekiz cümle yazınız. Sonraki ilk derste, ödevlerinizi kontrol edeceğim. Görüşmek üzere... Hoşça kalın...

SONUÇ

Sözlü ve yazılı iletişimin yargı bildiren anlamlı en küçük ifadesine “cümle” diyoruz. Yabancı dil öğretiminde kursiyer/öğrencilere alfabe ve anlam bilgisi gerektiren yazılı anlatım ile ses, hece, vurgu, tonlama vb. bilgilere ihtiyaç duyulan sözlü anlatım becerisi kazandırmadan önce evrensel anlam ve biçimi olan şekil, hareket, renk ve resimlerden yararlanmak; derslik içinde iletişimi kolay hâle getirmektedir.

Görsel cümle yöntemi, karma sınıf/kısımlarda karşılaşılan sorunlardan doğmuş, uygulamalarla şekillenerek kursiyer merkezli ve görsel iletişim ağırlıklı bir yaklaşım biçimini almıştır. Kitap, CD, kaset vb. eğitim araç ve gereçlerinin de bu tekniğe göre hazırlanması durumunda, kursiyer başarısının daha da yüksek olacağı değerlendirilmektedir. Her yöntemin başarısı, Atatürk’ün şu veciz ifadesinde belirttiği temel değerlerin niteliğine bağlıdır:

“Nerede karşılıklı sevgi ve saygı varsa, orada itaat ve itimat vardır. İtaat ve itimatın olduğu yerde disiplin vardır. Disiplinin olduğu yerde huzur, huzurun olduğu yerde başarı vardır.” Yedi temel sözcükle özetlenen (sevgi, saygı, itaat, itimat, disiplin, huzur, başarı) bu başarı formülü, yaşamın her alanında geçerli bir sosyal yasa gibidir. Türkçe öğretiminde de

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Bir Yöntem Denemesi

başarının özü budur. Temelinde sevgi olmayan hiçbir sosyal etkinlik, kalıcı ve başarılı bir sonuç doğuramaz.

Özellikle duyduğunu anlama ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde çok etkili olduğu düşünülen “Görsel Cümle Yöntemi”, teknolojinin sunduğu yeni imkânlardan daha çok yararlanıldığı takdirde okuduğunu anlama ve yazma becerileri için de kullanılabilir etkin bir araçtır. Doğaldır ki yöntemin başarısı; onu kullanarak insan düşünce ve davranışına şekil veren, bu niteliğiyle de dünyanın en kutsal mesleklerinden birini icra eden eğitim sanatçıların el ve dil becerisine bağlıdır.

KAYNAKÇA

- AKIŞ, İ. ve ASLAN, F. (2003). *Yabancılar İçin Temel Türkçe Alıştırma Kitabı 1-2*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- BAYRAKTAR, N. (2014). Yabancılar Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi, 17 Kasım 2014 tarihinde <http://turkoloji.cu.edu.tr/> adresinden erişildi.
- BOZKURT, F. (1999). *Türklerin Dili*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 2335.
- CAFEROĞLU, A. (1970). *Türk Dili Tarihi*, Ankara: İÜEF Yayınları: 778.
- DEMİRCAN, Ö. (1988). *Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- DEMİRCAN, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*, (1. baskı), İstanbul: Der Yayınları.
- DEMİREL, Ö. (2008). *Yabancı Dil Öğretimi*. Pegem Yayıncılık. Ankara
- GEMALMAZ, E. (1979). Dilde Anarşi ve Türk Dilinde Anarşi, Millî Türkoloji Kongresi’nde sunulmuş bildiri; İstanbul.
- GÖĞÜŞ, B. (1989). Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış, *TDAY- Belleten 1970*, Ankara, TDK Yay.: 319.
- HENGİRMEN, M. (1998). *Türkçe Temel Dilbilgisi*, Ankara: Engin Yayınları.
- KAVAS, Y. (2004). *Türkçe Konuşmak İstiyorum, Yabancılar İçin İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- KOÇ, N. (1980). *Yabancılar İçin Türkçe –Askeri Metinler-*, Ankara: Gnkur. Basımevi.
- Komisyon. (2002). *HİTİT Yabancılar İçin Türkçe (set)*, Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Yayınları.
- Komisyon. (2009). *Sınavlarda Başarıyı Artıracak Yöntem ve Teknikler*, İstanbul: K.K.Lisan Okl. K.lığı Fransızca Böl. Bşk.lığı Yayını.
- ÖZBAY, M. ve TEMİZYÜREK, F. (2003). *Türkçe Öğreniyoruz ORHUN (set)*, Ankara: TİKA Yayınları.
- ÖZBAY, M. Ve TEMİZYÜREK, F. (2005). *Güneş Türkçe Öğreniyoruz (set)*, Ankara: TİKA Yayınları.
- TAŞTEKİN, A. (2008). Ana Dili Türkçe Olmayan Yetişkinlere Türkçe Öğretimi Nasıl Olmalıdır?, Aralık 2008’de KaraNET K.K.Lisan Okulu sayfasından erişildi.
- TEKİN, T. (1997). *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*, Ankara: Simurg Yayınevi: 19.
- VAHAPOĞLU, E. (2002). *Yabancı Dil Öğrenme Yolları*, İstanbul: ALFA Yayınları (3. Baskı).
- YILMAZ, F. ve TALAS, Y. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Materyal Olarak Animasyon Kullanımı Ve Önemi, *International Journal of Languages’ Education and Teaching* ISSN: 2198 – 4999, Mannheim – GERMANY Volume 3/1 April 2015 p. 114-127
- YILMAZ, H. ve SÖZER, Z. (2004). *Yabancı Dilim Türkçe (set)*, İstanbul: Dilmer Yayınları.